

שעשאו בעדים הוי שליח.

והוסיפו הם לומר: ואם תאמר להקשות על דברינו ממשנתנו [וכדמקשה הגמרא על רב חסדא], שהרי משמע: אפילו שליח שעשאו בעדים אינו שליח!?

נאמר לך: הכא במאי עסקינן במשנתנו: בממציא לו – הנגזל לגזולן – שליח; דהיינו ככגון דאמר ליה הנגזל לשליח: "אית לי זוזי גבי פלניא, ולא קמשרד לחו, איתחזי ליה, דילמא איניש הוא דלא משכח לשדורי ליה, [יש לי מעות ביד פלוני, לך והיראה לו, כי שמא אינו מוצא שליח לשלוח בידו, וישלח הוא בידך], ונמצא שלא עשאו שליח, אלא שהעמיד שליח לגזולן.

אי נמי יש לפרש את משנתנו כרב חסדא, שפירשה: בשכירו ולקוטו.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

אין משלחין מעות בדיוקני, ואפילו עדים חתומים עליה, כלומר: אפילו מסר לו בעל הפקדון לשליחו סימנים, או⁽¹⁾ שכתב לו חותמו באיגרת, ומסרה לו, ואמר לו: לך

קד-ב

והראה לפלוני, ויתן לך מעות שיש לי בידו, מכל מקום אין משלחים בידו את המעות, ואם מסר ונאנסו בידו, לא נפטר המשלח מחובו.⁽²⁾

ורבי יוחנן אמר: אם עדים התומין עליה, משלחין.

אמרי בני הישיבה: לשמואל, מאי תקנתא [כיצד יש אפשרות שימסרנו לשליח וייפטר]?⁽³⁾

ואמרו: אם יעשה כי הא מעשה: דרבי אבא הוי מסיק⁽⁴⁾ זוזי בדרב יוסף בר חמא [תובע היה מעות מרב יוסף בר חמא], אמר ליה רבי אבא לרב ספרא:

"בהרי דאתית, איתינהו ניהלי [כאשר תבוא אלי משם הבא את מעותי אתך]"

כי אזל רב ספרא להתם, אמר ליה רבא בריה [אמר לו רבא בנו של רב יוסף]: מי כתב לך "התקבלתי"? כלומר: האם נתן רבי אבא בידך כתב, בו הוא כותב, שעל ידי קבלתך את הכסף כאילו קיבל הוא.⁽⁵⁾

והחתים עדים שאכן זו היא דיוקני שלו; ולכן אין משלחים, שאין כוונת המשלח לעשותו לשליח בעדים, אלא כממציא לו שליח בלבד הוא, וראה עוד ברמב"ן במלחמות; וראה עוד בתוספות, וב"ספר המפתח" פירושים נוספים במימרא זו.

3. ואם תאמר: הרי יש תקנה שיעשה שליח בעדים, ראה מה שכתב הרמב"ן במלחמות.

4. האם איירי במלוה או בפקדון, ראה "ספר המפתח".

6. כן פירש רש"י בפירוש אחד, ובפירוש שני פירש "לוקט תבואתו".

1. נתבאר על פי הפרישה [קכא ה]; ועל שם חותמו נקרא "דיוקני" שהחותם יש בו צורה, וכל הצורות נקראות "דיוקני" בשביל צורת האדם שהיא נקראת דיוקני, רא"ש ב"שיטה מקובצת".

2. נתבאר על פי רש"י; וכוונתו היא כפי שפירש המלחמות שלזה מטין דברי רש"י; שלא כתב המפקיד לנפקד שום הוראה מה יעשה בענין המעות, אלא שמסר לו סימנים או חותם באיגרת

"התקבלתי", וכי הא מעשה דרב פפא דהוי מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי [נושה היה בהם שנים עשר אלף זוז], אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה [הקנה רב פפא את מעותיו לרב שמואל בר אבא אגב מפתן⁽⁶⁾ הבית], כי אתא נפק לאפיה עד תואך [וכאשר חזר רב שמואל עם המעות, יצא רב פפא לקראתו עד המקום ששמו תואך] משום שהיה שמח שהביא לו את מעותיו.

שנינו במשנה: נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש ... אינו צריך לילך אחריו:

ומדייקת הגמרא: אלמא, הרי מוכח ממה שהוצרך התנא להשמיענו שאינו צריך לילך אחריו, בשביל לתת לו את החומש:⁽⁷⁾

דחומש — שצריך הנשבע לשלם לבעל הממון — ממנוא הוא,⁽⁸⁾ והיות וממון יש לנגזל אצל הגוזל הייתי אומר שצריך לילך אחריו כדי ליתנו לו —

ונפקא מינה במה שהחומש ממון הוא, שאם מיית האב שנתחייב בחומש משלמי ליה יורשין מהקרקות שהותיר בידן —⁽⁹⁾

אמר ליה רב ספרא לרבא: לא כתב לי "התקבלתי"!

אמר לו: אי הכי, זיל ברישא ויכתוב לך "התקבלתי" [לך תחילה והבא שטר שבו יכתוב כן] ואז ניתן לך את הכסף, שאם לא כן, אם ייאנסו המעות בידך, נתחייב ליתן שוב.

לפוף אמר ליה רבא לרב ספרא: אי כתב לך נמי "התקבלתי" [אפילו יכתוב לך "התקבלתי"], לאו כלום היא; כי: דילמא אדאתית, שכיב רבי אבא, ונפלו זוזי קמי יתמי, ו"התקבלתי" דרבי אבא לאו כלום הוא, כלומר: שמא בין כתיבתו של רבי אבא עד בואך אצלנו, מת רבי אבא, והיורשים הם התובעים מאתנו את הכסף, ואין מועילה שליחותו של אביהם, כדי לפוטרנו מאונס במסירתנו את המעות לידך.

אמר ליה רב ספרא לרבא: ואלא מאי תקנתא, מה היא הדרך לעשותני שליח?

אמר ליה רבא: זיל ניקנינו לך אגב ארעא, [לך שוב אל רבי אבא, שיקנה לך את המעות שבידינו בקנין אגב קרקע], ותא את כתוב לך "התקבלתי" [ובוא אתה אלינו, וכתוב לנו

שליח שעשאו העדים מועיל.

6. כן פירש רש"י בפירושו אחד, ובפירושו שני גרס "סיפא דביתיה" ופירש: "בסוף ביתו הקנה לו זוית אחת.

7. כן פירש רש"י; וראה עוד פירושים ב"ספר המפתח".

8. כלומר: חיוב ממוני הוא שחייב הנשבע

5. א. כן נראה מלשונו של רש"י שכתוב בשטר: "התקבלתי בקבלתו של רב ספרא"; וראה לקמן "ותא את וכתוב לך התקבלתי" שאין שייך לפרש על דרך זה, וצריך תלמוד.

ב. כתב הרמב"ן במלחמות, שלא היה רב ספרא שליח העשוי בעדים, ולכן היה צריך שיכתוב "התקבלתי"; ומה ששלחו להביא כתב "התקבלתי", ולא אמר לו שיתמנה בעדים, הוא משום שטירחא היא לעשותו בעדים, או משום שרצה להוציא את עצמו מפלוגתא שנחלקו אם

אבל: אם נשבע אביו ואפילו לא נשבע הוא, או אפילו נשבעו הוא וגם אביו, מניין שאף באופנים אלו, אין הבן משלם חומש –

לפיכך תלמוד לומר: "אשר גזל ואשר עשק [כלומר: "והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושק אשר עשק"]", והוא – הבן – לא גזל ולא עשק. (10)

הרי למדנו שאף אם נשבע האב, אין הבן משלם חומש, ואין מחייבים אותו לשלם מנכסים שהותר לו אביו; ותיקשי למה שמבואר בברייתא שהיורשים משלמים את חומש אביהם?!

אמר רב נחמן לא קשיא סתירת הברייתות אהרדי, כי:

כאן – הברייתא המחייבת את היורשים בתשלום החומש – עוסקת בכגון שהודה האב בחייו שנשבע לשקר, וחייבים היורשים לשלם, היות וכבר נתחייב האב בחומש בחייו.

כאן – הברייתא הפוטרת את הבן מתשלום חומש על שבועת אביו לשקר – עוסקת בכגון שלא הודה האב בחייו שנשבע לשקר, ולא נתחייב בחומש כאשר היה חי.

סבורה היתה הגמרא, שהפטור הוא בכגון שלא הודה האב ואף הבן לא הודה, ולפיכך מקשינן: אי לא הודה, אם כן מניין לנו שנשבע לשקר, ואפילו קרן נמי לא משלם?!

ותנן נמי, ולמדנו שחומש ממונא הוא גם מהא דתנן במשנתנו: "נתן את הקרן שנתחייב על שבועתו, וחזר ונשבע בשקר על החומש שנתחייב לומר שכבר פרעו, והודה שבשקר היתה השבועה, הרי זה מוסף חומש משום שבועתו השניה על החומש שנתחייב בשבועה ראשונה –

אלמא, הרי מוכח אף מכאן דחומשא ממונא הוא, וחייבים על שבועת כפירתו קרן וחומש, כשאר ממון שכפר לו.

ותניא בברייתא נמי הכי שחומשא ממונא הוא –

דתניא: הגוזל את חבירו, ונשבע לו בשקר על הגזילה, ומת הנשבע, יורשין שלו משלמין קרן וחומש מנכסיו, ופטורין מן האשם, הרי מוכח אף מברייתא זו דחומשא ממונא הוא.

ומקשינן על הברייתא: וכי יורשין בני שלומי חומשא דאבוהון הוו [וכי אכן מחוייבים היורשים לשלם את החומש שנתחייב אביהם]?!?

ורמיניהו סתירה לכך מברייתא ששינוי בה:

אם היה אומר הכתוב – בפרשת שבועת הפקדון – "והשיב את הגזילה אשר גזל" לבד, ללמד שאין הבן משלם חומש על גזילו של אביו שלא הוא גזל, עדיין אני אומר: אימתו אינו משלם חומש על גזל אביו, בזמן שלא נשבע לא הוא [הבן] ולא אביו, או אפילו נשבע הוא ולא נשבע אביו –

9. כתב הרא"ש ב"שיטה מקובצת" שהחומש נגבה מן היורשים [פירוש: למאן דאמר:

לתובע, ולא חיוב כפרה לשמים המוטל על הנשבע.

וכי תימא [שמא תאמר]: הכי נמי דלא משלם [אכן אמת הוא שאף קרן אינו משלם], אי אפשר לומר כן, שהרי:

והא מדקא מהדר אחומש למימרא דקרן משלם [היות והתנא לא הזכיר אלא שפטור הבן מן החומש, הרי משמע שקרן אכן הוא משלם]; וחזרה קושיא למקומה: אם הברייתא עוסקת בשלא הודה, למה קרן הוא משלם?!?

ועוד יש להוכיח שמשלם הוא את הקרן ברישא, מהא דתניא בסיפא דההיא ברייתא שהוא משלם את הקרן, ומשמע שגם ברישא הוא משלם את הקרן: (11)

דתניא בסיפא דההיא ברייתא: ועדיין אני אומר:

אימתי הוא משלם קרן על גזל אביו, בזמן שנשבע הוא ואביו —

אבל אם נשבע אביו ולא הוא, או אפילו אם נשבע הוא ולא אביו, או אפילו אם לא הוא ולא אביו — מניין שהבן חייב קרן על גזל אביו —

לפיכך תלמוד לומר: גזילה ועושק אבידה ופקדון [הם כל אלו שנמנו בפרשת שבועת הפקדון שכפר בהם ונשבע] "יש תלמוד" [ומפרש לה ואזיל].

ויתיב רב הונא וקאמר להא שמעתא, כלומר: לימד רב הונא את הברייתא הנזכרת לבנו:

אמר שאל ליה רבה בריה [אמר לו רבה בנן]:

האם "יש תלמוד" קאמר מר, וכוונתך לומר שמהמקרא הוא נלמד ממה שהזכירה התורה את כל האופנים האלו, או שמא "ישתלמו" מסברא קאמר מר?

אמר ליה רב הונא לבנו: "יש תלמוד" קאמינא, ומרבויה דקראי אמרי [וכוונתי היתה לתלמוד מן הפסוק לחייב אף בזה].

הרי שבסיפא משלם הוא את הקרן, והוא הדין ברישא, ובהכרח שהודה הבן לכל הפחות, שאם לא כן אין משלם קרן, ואיך אמרת שהברייתא עוסקת בשלא הודה!?

אלא מפרשת הגמרא את דברי רב נחמן שפירש את הברייתא ב"לא הודה":

מאי "לא הודה" שאמר רב נחמן: לא הודה אביו ולא נתחייב חומש, ולפיכך אין הבן משלם חומש, ואולם הודה בנו, ולכן משלם הוא את הקרן.

ומקשינן על מה ששינוו בברייתא: "הוא ואביו [שנשבעו] מנין — שאין הבן משלם חומש — תלמוד לומר...":

"שעבודא לאו דאורייתא", משום ש"מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא".

10. כך הכתוב אומר [ויקרא ה כא]: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה', בפקדון או בתשומת יד

או בגזל, או עשק את עמיתו. או מצא אבידה וכיחש בה ונשבע על שקר ... והשיב את הגזילה אשר גזל [ונשבע עליו לשקר] או את העושק אשר עשק [ונשבע עליו לשקר]; ואם כן כשגזל אביו או עשק אין במשמע שישלם בנו, שהוא הרי לא גזל ולא עשק.

ומקשינן: **אי הכי** כדמפרשינן שהברייתא קא-א עוסקת כשהגניח להם אביהם אחריות נכסים, וחייבים הם לשלם מאותם נכסים את ערך הגזילה, אם כן כשכפרו בגזילה הרי כפרו ממון שיש בידם, וחזרה קושיא למקומה: **חומש נמי משלם** על שבועתו שלו!?

אמר תירץ רב הונא בריה דרב יהושע:

לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות.⁽¹⁾

רבא אמר ליישב את הקושיא שהקשתה הגמרא: **"ונחייב בנו חומש** אשבועה דידיה":

לעולם עוסקת הברייתא באופן שהגזילה עדיין קיימת, אלא **דהכא** בברייתא **כמאי** עסקינן:

כגון שהיתה דיסקייה [תיק, ארנק] של אביו שהיתה בו הגזילה מופקדת ביד אחרים, ולפיכך:

קרן משלם הבן **דהא איתיה**, [הרי הגזילה קיימת]; ומיהו **חומש לא משלם** הבן, **דכי אישתבע** שלא גזל אביו הרי **בקושטא** [באמת] **אישתבע**,⁽²⁾ **דהא לא הוה ידע**

ונחייב בנו חומש אשבועה דידיה [יתחייב הבן חומש משום שבועתו שלו], שהרי הוא עצמו כפר ממון של חבירו שיש בידו מירושת אביו!?

אמרי בני הישיבה לפרש את הברייתא:

הכא במאי עסקינן: **בשאין גזילה קיימת** בידי הבן, ואף "שירשו" מאביהם את הגזילה, אין הם חייבים באחריותה היות ואין הם הגזלנים,⁽¹²⁾ ואם כן אף שנשבעו לאמר: "לא ירשנו מאבינו חפץ שלך", ושקר הוא, אין זו אלא שבועת ביטוי, שאין חייבים עליה קרן וחומש.

ומקשינן: **אי עוסקת הברייתא בשאין גזילה קיימת, אפילו קרן נמי לא משלם** הבן, והרי כבר נתבאר שחייב הבן את הקרן!?

ומשנינן: **לא צריכא, דאיכא אחריות נכסים**, כלומר: הברייתא עוסקת באופן שהגניח אביהם אחריות נכסים, דהיינו שירשו ממנו קרקעות, ובכי האי גוונא אם הוריש להם אביהם את הגזילה ושוב נאבדה הרי הם חייבים לשלם מאותם קרקעות את חוב אביהם.⁽¹³⁾

ולכן: קרן אכן חייבים הם, ומיהו חומש אינם חייבים, כדמפרש טעמא ואזיל.⁽¹⁴⁾

11. נתבאר על פי גאון ב"שיטה מקובצת".

12. וכמו ששנינו לקמן קיא ב: "הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם", רש"י.

13. כתב רש"י: "ואמרינן לקמן: "אם הניח להן אביהם אחריות נכסים, קרקעות, חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם"; וראה לקמן קיח ב וברש"י שם.

14. בספרים שלנו כתוב כאן: "וכי איכא

אחריות נכסים מאי הוי, מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות; בשעמד בדין; אי בשעמד בדין אפילו חומש נמי משלם"; אך רש"י מחק את כל זה משום כמה קושיות, וגרס כפי שהובא בפנים; וראה תוספות.

1. פירש רש"י את הטעם: "דחומש אמאי קאתי אשבועתא, לאו שבועה היא, דקיימא לן